

KONKURS NA OPRACOWANIE KONCEPCJI ARANŻACJI WYSTAWY STAŁEJ MUZEUM KSIĄŻĄT LUBOMIRSKICH WE WROCŁAWIU

Załącznik nr 2a

Wytyczne merytoryczne

1.

Niniejsze wytyczne stanowią materiał pomocniczy. Ich zadaniem jest wprowadzenie uczestników konkursu w materię programową Muzeum Książąt Lubomirskich. Sposób interpretacji zawartych w tym dokumencie informacji jest samodzielnym zadaniem projektantów.

Zachęcając do pozyskania pogłębionej wiedzy o historii i zbiorach muzeum, Zakład Narodowy im. Ossolińskich zaprasza projektantów do lektury publikacji autorstwa Beaty Długajczyk i Leszka Machnika *Muzeum Lubomirskich 1823–1940. Zbiór malarstwa*, Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław 2019 (<https://wydawnictwo.ossolineum.pl/products/102>), która stanowi najpełniejsze opracowanie tego tematu. Publikacja ta będzie także udostępniana uczestnikom konkursu w czytelni głównej Biblioteki Ossolineum przy ul. Szewskiej 37 we Wrocławiu oraz w uzasadnionych przypadkach w sposób indywidualnie uzgodniony z Organizatorem konkursu, Fundacją Art Transparent (informacje kontaktowe znajdują się w Regulaminie Konkursu).

Uczestnicy konkursu mogą swobodnie wybrać zakres i sposób wykorzystania poszczególnych wątków merytorycznych zawartych zarówno w niniejszych wytycznych, jak i we wskazanej publikacji; powinni mieć jednak na uwadze, że celem powstania wystawy stałej jest w tym przypadku nie tylko stworzenie nowoczesnej przestrzeni muzealnej, ale również przywrócenie polskiej i międzynarodowej pamięci wiedzy o idei i kolekcjach działającej we Lwowie, zlikwidowanej w czasie II wojny światowej placówki muzealnej. Dialog z tą historią będzie jednym z najważniejszych wątków programowych przyszłego muzeum.

Zgodnie z Regulaminem Konkursu wytyczne merytoryczne mogą być w trakcie trwania konkursu uzupełniane zarówno z inicjatywy Zakładu, jak i w odpowiedzi na pytania uczestników konkursu. Sposób przekazywania pytań i miejsce publikacji odpowiedzi określa Regulamin Konkursu.

KONKURS NA OPRACOWANIE KONCEPCJI ARANŻACJI WYSTAWY STAŁEJ MUZEUM KSIĄŻĄT LUBOMIRSKICH WE WROCŁAWIU

Celem niniejszego konkursu jest wyłonienie merytorycznie uzasadnionego, unikalnego, atrakcyjnego i funkcjonalnego projektu scenograficznego wystawy stałej, która zostanie zrealizowana w nowym, projektowanym obecnie budynku pomiędzy ul. Fredry, Szewską i placem Uniwersyteckim we Wrocławiu (w miejscu dzisiejszego parkingu, naprzeciwko Ossolineum). Konkurs na projekt architektoniczny muzeum w roku 2018 wygrała pracownia WXCA, która obecnie realizuje zadanie zaprojektowania budynku muzealnego. Zakończenie prac projektowych planowane jest w połowie roku 2020. „Współczesny, miejski pałac” jak określają go sami projektanci (Szczepan Wroński, Anna Dobek, Anna Majewska, Marcin Jurusik, Michał Czerwiński) ma mieć 5 kondygnacji nadziemnych, parking podziemny i część magazynową. Wystawa stała zostanie zlokalizowana na pierwszej kondygnacji budynku. Wybrane elementy architektonicznego projektu koncepcyjnego i część konkursowych wizualizacji dołączono do dokumentacji konkursowej.

Projekt koncepcji wystawy stałej Muzeum Książąt Lubomirskich ma, uwzględniając potrzebę ekspozycji artefaktów i dzieł sztuki oraz przekazu historycznego, zawierać wstępne projekty elementów ekspozycyjnych, scenograficznych (w tym również oświetlenia) oraz identyfikacji wizualnej. Powinien przedstawiać rozwiązania umożliwiające ciekawe i oryginalne wyeksponowanie poszczególnych przedmiotów (obrazów, grafik, rzeźb, broni, numizmatów, drobnych przedmiotów, książek, rękopisów, archiwalnych zdjęć) na wystawie stałej. Projekt powinien być dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, a także osób starszych i dzieci (mile widziane jest wskazanie rozwiązań ekspozycyjnych dla dzieci młodszych i najmłodszych). W projekcie preferowane będą również ekologiczne rozwiązania ekspozycyjne, w tym materiały z recyklingu, oszczędne oświetlenie itp. Koncepcja powinna uwzględniać potrzeby edukacyjne oraz projekt miejsc do siedzenia, stworzonych specjalnie na potrzeby Muzeum Książąt Lubomirskich, będących nowoczesną interpretacją mebli wypoczynkowych. Projekt może uwzględniać, w kontekście scenograficznym oraz przekazu ideowego muzeum, nowoczesne rozwiązania takie jak: multimedia, dyfuzory zapachów, systemy dźwiękowe itp. Stała ekspozycja muzeum składać się będzie z holu, galerii głównej, gabinetu prac na papierze oraz skarbcza wraz z przedsionkiem. W holu planowane jest zaprezentowanie Panoramy Plastycznej Dawnego Lwowa Janusza Witwickiego (<https://ossolineum.pl/index.php/muzea/panorama-plasryczna-dawnego-lwowa/>). Zarówno w galerii głównej, jak w i pozostałych częściach ekspozycji koncepcja muzeum dopuszcza

KONKURS NA OPRACOWANIE KONCEPCJI ARANŻACJI WYSTAWY STAŁEJ MUZEUM KSIĄŻĄT LUBOMIRSKICH WE WROCŁAWIU

uwzględnienie możliwości prezentowania efektów współpracy z artystami współczesnymi (np. poprzez analogię do wystawy „Dürery XX. Lubomirskich” – <https://ossolineum.pl/old/wystawy/durery.html> – więcej informacji: „Dürery XX. Lubomirskich. Barbara Idzikowska, Roman Kowalik, Eugeniusz Get Stankiewicz”, pod red. Mirosława Ratajczaka, Wrocław 2009). System ekspozycyjny oraz ewentualny plan zarządzania multimediami powinny umożliwiać wymianę części eksponatów w ramach danego modułu tematycznego (dotyczy to szczególnie obiektów o czasie ekspozycji ograniczonym ze względów konserwatorskich). Przy wyborze wizerunków obiektów do prezentacji koncepcji wystawienniczej należy założyć, że podstawą wystawy stałej MKL będą obiekty stanowiące obecnie i w przyszłości własność Zakładu Narodowego im. Ossolińskich uzupełnione (w ok. 20-30 proc.) obiektami wypożyczonymi długookresowo z innych placówek muzealnych. Osobną część ekspozycji stałej można poświęcić na prezentację czasową obiektów wypożyczanych z instytucji lwowskich.

2.

Będące częścią Zakładu Narodowego im. Ossolińskich Muzeum Książąt Lubomirskich powołano do życia w roku 1823, a dla zwiedzających otwarto kilkadziesiąt lat później. Zlikwidowane zostało przez okupantów podczas II wojny światowej, a ponownie przyłączone do Zakładu decyzją polskiego sejmiku w roku 2007. Działając we Lwowie przez kilka dziesięcioleci (do roku 1940), muzeum było jedną z najważniejszych instytucji kultury na terenach niegdyś należących do Polski, a od 1918 roku na terenie Polski, zachowując status zbiorów prywatnych. Muzealna kolekcja zawierała wiele bezcennych dzieł polskich i zagranicznych artystów – były wśród nich również prace Albrechta Dürera (<https://ossolineum.pl/index.php/muzea/muzeum-ksiazat-lubomirskich/gabinety/the-fate-of-the-lubomirski-durers/>) czy Rembrandta. Po 1945 roku zbiory muzeum uległy rozproszeniu, ich znaczna część pozostała w muzeach lwowskich, niektóre artefakty znalazły się w innych krajach Europy i Ameryki Północnej. Tylko nieliczne trafiły do Wrocławia – do reaktywowanego po wojnie bez Muzeum Książąt Lubomirskich Zakładu Narodowego im. Ossolińskich i wrocławskiego Muzeum Narodowego. Obecnie w polskich zbiorach znajduje się zaledwie część dawnej, bogatej kolekcji. Zachowane po wojnie zbiory przez kilka ostatnich dziesięcioleci były uzupełniane i opracowywane w ossolińskich gabinetach muzealnych. ZNiO

KONKURS NA OPRACOWANIE KONCEPCJI ARANŻACJI WYSTAWY STAŁEJ MUZEUM KSIĄŻĄT LUBOMIRSKICH WE WROCŁAWIU

prowodzi także ożywioną współpracę muzealną z instytucjami ukraińskimi, której powstanie nowego budynku muzealnego ma nadać nowy wymiar i nową dynamikę. Działania te realizowane są w zgodzie ze statutem ZNiO, który ten zakres działalności określa jako obowiązek współpracy z „innymi placówkami naukowymi i naukowo-badawczymi oraz instytucjami państwowymi, stowarzyszeniami i fundacjami, które zajmują się problematyką nauki i kultury, w szczególności z Lwowską Narodową Naukową Biblioteką Ukrainy im. Wasyla Stefanyka we Lwowie w zakresie opracowywania i upowszechniania pozostających w jej posiadaniu zbiorów ossolińskich”.

Narodziny ossolińskiego muzeum (1823) przypadają na czas, kiedy królewskie i prywatne kolekcje sztuki oraz cennych artefaktów dają podwaliny do powstania najświetniejszych światowych muzeów, które dziś są ozdobą miast i niekwestionowanymi atrakcjami turystycznymi. Świadome gromadzenie przedmiotów o ustalonym zakresie merytorycznym od czasów antycznych uchodzi za jedno z najbardziej prestiżowych i odpowiedzialnych zadań elit. Role pierwszych kolekcjonerów pełniły głównie rody panujące i instytucje kościelne, ale w dziejach każdego kraju byli również koneserzy, którzy zbierali cenne przedmioty ku swojej osobistej dumie i przyjemności, bądź też jako lokatę kapitału. Prywatne kolekcjonerstwo sztuki miało szczególne znaczenie w epoce renesansu. Pałace i wille należące do wpływowych włoskich rodów, wypełniały prace artystów współczesnych i dzieła czasów antycznych. Przez kolejne stulecia obcowanie ze sztuką było zajęciem elitarnym. W zamkniętych dworach i pałacach dzieła podziwiać mogli jedynie ich możni właściciele, a także zaproszeni goście. Dopiero w XIX wieku, w niemal całej ówczesnej Europie, wybuchła z ogromną siłą „gorączka muzealna”. Hołdująca oświeceniowym ideom i zaangażowana w działalność społeczną arystokracja nadal tworzyła kolekcje sztuki, ale w odróżnieniu od swoich przodków nie zamierzała już poprzestać na izolowaniu ich w rodowych siedzibach. Potomkowie możnych rodów, którzy odziedziczyli dorobek materialny swoich krewnych, stali się współtwórcami muzeów – publicznych „świętyń sztuki”. Zjawisko to nie ominęło również polskiej arystokracji, która także dostrzegła potencjał nowego trendu, odnajdując w nim dodatkowo szansę na podtrzymanie wspólnoty narodowej w okresie zaborów. W 1801 roku Izabela Czartoryska otworzyła w rodzinnym majątku w Puławach pierwsze muzeum w Polsce. W 1878

KONKURS NA OPRACOWANIE KONCEPCJI ARANŻACJI WYSTAWY STAŁEJ MUZEUM KSIĄŻĄT LUBOMIRSKICH WE WROCŁAWIU

roku beneficjentem puławskiej kolekcji zostało Muzeum Czartoryskich w Krakowie. Także Pałac w Wilanowie, uważany za najstarsze istniejące na terenie Polski muzeum, zaczął działalność od decyzji przedstawicieli rodu Potockich o publicznym udostępnieniu rodowych zbiorów. W kontekście wszystkich tych inicjatyw muzealnych kluczowe z czasem okazywało się pole problemowe określające relację prywatne/wspólne, pomiędzy JA (kolekcjoner, mecenas, donator), a MY, czyli wspólnota ideowa rozumiana jako całość społeczeństwa deklarującego swoją tożsamość narodową (w nowym, dziewiętnastowiecznym rozumieniu narodu).

Jednym z najstarszych i najciekawszych przejawów tego trendu na ziemiach polskich stało się właśnie Muzeum Książąt Lubomirskich, dla którego idei szczególnie ważne w intencji założycieli (umowa pomiędzy hr. Józefem Maksymilianem Ossolińskim a ks. Henrykiem Lubomirskim) było podtrzymanie polskiej tradycji i kultury narodowej w okresie zaborów. Polski oficjalnie nie było wówczas na mapie Europy. Co za tym idzie nie było również narodowych kolekcji dzieł sztuki. Zbiory przechowywane niegdyś w monarszych rezydencjach zostały rozproszone. Ocalały jednak te, które znajdowały się w prywatnych siedzibach arystokracji i to – w dużym skrócie – właśnie one przejęły rolę kolekcji narodowych, za zgodą, a przede wszystkim z inicjatywy ich fundatorów, którzy rozumieli, że to właśnie literatura i sztuka są najlepszym sposobem na ocalenie i narodowej tożsamości. W 1817 Józef Maksymilian Ossoliński założył we Lwowie (wówczas Galicja w zaborze austriackim) Zakład Narodowy im. Ossolińskich. Ossoliński widział w swojej fundacji instytucję o charakterze narodowym, ale miał również świadomość, że wobec warunków politycznych, musi być ona w całości dotowana z prywatnych środków. Pragnął także, aby miała ona jak najszerzy profil gromadzenia zbiorów. Krokiem milowym ku realizacji tej idei było włączenie w jej ramy kolekcji dzieł sztuki Henryka Lubomirskiego, co nastąpiło w 1823 roku. W 1869 roku kolekcja została sprowadzona z Przeworska do Lwowa i na początku lat 70. XIX wieku udostępniona publiczności jako Muzeum Książąt Lubomirskich. Zwiedzający mogli je podziwiać w galerii obrazów i grafik. Towarzyszyła im ekspozycja stała innych cennych przedmiotów w tym broni i numizmatów. Muzeum było również animatorem polskiego życia kulturalnego, organizowało liczne wydarzenia, wydawało przewodniki i katalogi. Z czasem jego kolekcja powiększała się o kolejne dary przekazane przez zamożnych obywateli, którzy w ten sposób chcieli wspomóc idee zachowania tożsamości narodowej poprzez kulturę. Przez kilka dziesięcioleci Muzeum

KONKURS NA OPRACOWANIE KONCEPCJI ARANŻACJI WYSTAWY STAŁEJ MUZEUM KSIĄŻĄT LUBOMIRSKICH WE WROCŁAWIU

Książąt Lubomirskich było jedną z najważniejszych instytucji kultury na terenach niegdyś należących do Polski, a od 1918 roku na terenie Polski – nadal mając prawny status zbiorów prywatnych. Zostało zamknięte w 1940 roku przez okupujące Lwów władze sowieckie i upaństwowione. W okresie PRL we włączonym w struktury Polskiej Akademii Nauk Zakładzie im. Ossolińskich utworzono gabinety muzealne zajmujące się pozostałymi we własności Ossolineum zbiorami MKL. Po ustawowym przywróceniu Zakładowi w 1995 roku statusu samodzielnej fundacji aż do chwili obecnej działają w Ossolineum Gabinet Grafiki i Gabinet Numizmatyczno-Sfragistyczny (obecnie Dział Sztuki i Dział Numizmatyczny), których kolekcje stanowią podstawowy materiał ekspozycyjny dla przygotowywanej wystawy stałej muzeum.

W ciągu ostatnich trzydziestu lat (1990-2020) lat kolekcjonerstwo na potrzeby publicznych instytucji kultury przeszło bardzo poważne zmiany. Obecnie kolekcjonować można niemal wszystko, współczesne przesłanie muzealnictwa dopuszcza nawet gromadzenie dóbr niematerialnych. W tym kontekście sama historia/opowieść może być muzealnym eksponatem, dodatkowo dającym szerokie spektrum do rozważań nad współczesnymi zagadnieniami. Przyszłe Muzeum Książąt Lubomirskich, pierwsze po 1945 roku we Wrocławiu muzeum sztuki wybudowane od podstaw, obok prezentacji zabytków sztuki i rzemiosła oraz dokumentów – będzie stawiać przed sobą także zadanie budowania dialogu pomiędzy tradycją a nowoczesnością, historią a wyzwaniem współczesności, aktualną relacją pomiędzy wartością prywatnych kolekcji, a ich znaczeniem dla dobra wspólnego, jakim jest kultura narodowa.

3.

Na potrzeby niniejszego konkursu przyjmujemy założenie scenariuszowe, w którego konsekwencji ekspozycja stała Muzeum Książąt Lubomirski składać się będzie z części takich jak:

Hol – stanowiący równocześnie punkt wyjścia do zwiedzania całej wystawy stałej, dostępny bezpłatnie, także jako miejska atrakcja turystyczna. W holu planowana jest ekspozycja Panoramy Plastikowej Dawnego Lwowa – przedmiotu o symbolicznym znaczeniu, szczególnie dla osób pochodzących z Kresów Wschodnich i ich potomków. Koncepcja powinna zawierać nowatorską metodę jej aranżacji, w ciekawy sposób interpretującą założenia ekspozycyjne twórcy panoramy Janusza Witwickiego. Hol (pozbawiony światła dziennego) ma także

KONKURS NA OPRACOWANIE KONCEPCJI ARANŻACJI WYSTAWY STAŁEJ MUZEUM KSIĄŻĄT LUBOMIRSKICH WE WROCŁAWIU

wprowadzać do historii Muzeum Książąt Lubomirskich, zachęcając jednocześnie do obejrzenia (biletowanej) wystawy stałej. Projekt tej przestrzeni może uwzględniać ekspozycje archiwalnych zdjęć i tekstów dotyczących historii muzeum oraz ważnego zagadnienia transferu kultury między Lwowem a Wrocławiem po 1945 roku. W Holu znajdować się będzie także wejście do Galerii Wystaw Czasowych, która nie jest objęta zakresem niniejszego konkursu.

Galeria Główna – największa przestrzeń ekspozycyjna wystawy stałej zostanie podzielona w stosunku mniej więcej 4/1. W pierwszej, większej części eksponowane będą przede wszystkim obrazy i inne obiekty będące własnością ZNiO, natomiast w drugiej uzupełniające narrację wystawy stałej obiekty wypożyczone (głównie ze zbiorów lwowskich). Obie przestrzenie powinny być wizualnie podobne, ale z akcentami pozwalającymi je rozróżnić. W obu preferowane będzie ciekawe i oryginalne zaprojektowanie tła pod ekspozycje obrazów, uwzględniające jednak charakter galerii, tj. głównie malarstwo klasyczne, dzieła pochodzące z okresu od XVIII do XX wieku, o różnej wielkości, tematyce, dodatkowo eksponowane w ramach. Ponadto przestrzeń rotacyjna powinna zwierać projekt fragmentu zwanego umownie „galerią jednego obrazu”, przeznaczonego na specjalne wyeksponowanie dzieła szczególnie ważnego oraz część pozwalającą na ekspozycje sztuki współczesnej jako komentarza/nawiązania do obrazu z „galerii jednego obrazu”. Projekt Galerii Głównej powinien zakładać, że niektóre wątki tematyczne (moduły ekspozycji) będą ze względów narracyjnych wykorzystywać obiekty o różnym charakterze (np. malarstwo, grafikę, fotografię, meble, druki czy rękopisy).

Gabinet prac na papierze oraz skarbiec wraz z przedsionkiem – w przedsionku planowana jest ekspozycja historii dawnych gabinetów oraz zbrojowni wchodzących w skład Muzeum Książąt Lubomirskich. Koncepcja gabinetów powinna dążyć do stworzenia kameralnej atmosfery, umożliwiającej komfortowy kontakt z zabytkowymi przedmiotami, w tym numizmatami i drobnymi wytworami rzemiosła. Są to w większości zabytki wymagające ekspozycji w gablotach, dlatego projekt powinien zawierać oryginalne, ciekawe, zaprojektowane specjalnie na potrzeby wrocławskiego Muzeum Książąt Lubomirskich systemy ekspozycyjne. Istotnym elementem scenograficznym tych wnętrz może być nieszablonowe nawiązanie do łukowych stropów dawnych gabinetów w lwowskiej siedzibie muzeum

KONKURS NA OPRACOWANIE KONCEPCJI ARANŻACJI WYSTAWY STAŁEJ MUZEUM KSIĄŻĄT LUBOMIRSKICH WE WROCŁAWIU

W kilku punktach zadania, takich jak: projekt miejsc do siedzenia, stworzonych specjalnie na potrzeby Muzeum Książąt Lubomirskich, będących nowoczesną interpretacją mebli wypoczynkowych widocznych na zdjęciach, nowatorska metoda aranżacji Panoramy Plastycznej Dawnego Lwowa, oryginalne zaprojektowanie tła dla ekspozycji obrazów itd. można uwzględnić udział współczesnych artystów wizualnych (malarzy, rzeźbiarzy, designerów, twórców interdyscyplinarnych), którzy zostaną zaproszeni do współpracy w dalszym toku prac na ekspozycją. Szczególnie ekspozycje w Holu i Galerii Głównej mogą zakładać dialog obiektów historycznych z opracowaniem współczesnych twórców (czy to w wymiarze scenograficznym, czy też interpretacyjnym, np. przez analogię do wskazanego powyżej przykładu pt. „Dürery XX. Lubomirskich”, por. <https://ossolineum.pl/old/wystawy/durery.html>).

Koncepcyjne projekty architektoniczne autorstwa pracowni WXCA, na bazie których można wymiarować, rozplanować i wizualizować proponowane rozwiązania aranżacyjne, są załączone do dokumentacji konkursowej.